

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XIX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»**

**PROCEEDINGS
of the XIX International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»**

**2024
Астана**

УДК 001

ББК 72

G99

«ǴYLYM JÁNE BILIM – 2024» студенттер мен жас ғалымдардың XIX Халықаралық ғылыми конференциясы = XIX Международная научная конференция студентов и молодых ученых «ǴYLYM JÁNE BILIM – 2024» = The XIX International Scientific Conference for students and young scholars «ǴYLYM JÁNE BILIM – 2024». – Астана: – 7478 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.

ISBN 978-601-7697-07-5

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001

ББК 72

G99

ISBN 978-601-7697-07-5

**©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2024**

табылатын төртінші индустриялық революцияға дайын. Бұл елдер қазірдің өзінде жаһандық өндірістің қосылған құнының 75%-ын құрайды. Қазақстанға цифрландыру мәселелеріне өзінің тартылуын арттыру және жаһандық өндірістік процестерді дамыту барысында оның экономикасын неғұрлым тартымды ететін бірегей мүмкіндіктерді дамыту өте маңызды. Елдің болашаққа дайындығы өндіріс ауқымы мен құрылымымен, сондай-ақ трансформация процесін жеделдетуге қабілетті күшті қозғаушы күштермен анықталады. ДЭФ деректері бойынша, 2019 жылы Қазақстан Жаһандық киберқауіпсіздік индексі жаңа рейтингінде 4 позицияға көтеріліп, 55-ші орынға шықты. ДЭФ деректеріне сәйкес, бұл елдер байланыстарды қалыптастыратын және индустриялық революцияның бастапқы кезеңдерінде экономиканы жаһандық цифрлық трансформациялау процесінің бағытын белгілеуге мүмкіндік беретін күш-жігерді біріктіреді[8].

Қорыта келе, төртінші инновациялық революция кезеңінде мемлекеттер арасындағы қатынастардың түрлі саласында өзгерістер мен прогресс байқалғандығын аңғарамыз. Әсіресе, сауда қатынастарына жаңашыл технологиялар мен құралдардың енуі оны одан әрі дамыта түсуде. Сақталып тұрған кедергілерге қарамастан әлем елдері жаңа мүмкіндіктерді пайдаланып, өзара сауда-экономикалық қатынастарын тиімді жүргізуге мүдделі. Қазақстан да өзіндік бастамаларымен, жобаларымен экономикалық қана емес, басқа да салаларды цифрландыруда жетістіктерге жетуде. Кей бағыттар бойынша жетекші елдермен салыстырғанда төмен көрсеткіштер көрсетсе де, электронды үкімет, ғаламтормен қамтамасыз ету, электронды сауда сияқты салаларда айтарлықтай оң нәтижеге жеткен. Кей кедергілердің орнын толтырып, инновациялық жобаларды одан әрі дамыту ел экономикасының өсуіне оң әсер берері сөзсіз.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Крупенский, Н.А. Цифровая торговля: текущее состояние и перспективы развития в России и странах – членах ЕАЭС / Н.А. Крупенский // Торговая политика. Trade policy. – 2020. – № 1. – С. 15–22.
2. Статистикалық портал <https://www.statista.com/> (жүгінген күні: 18.03.2024).
3. Давос форумы <https://www.weforum.org/agenda/2024/01/davos-2024-day-4-highlights/> (жүгінген күні: 15.03.2024).
4. Президент Си Цзиньпиннің «Белдеу және Жол» форумының ашылуындағы сөзінің толық мәтіні http://www.xinhuanet.com/english/2017-05/14/c_136282982.htm (жүгінген күні: 23.03.2024).
5. «Цифровой Казахстан» и «реализация цифрового Шёлкового пути» - звенья одной цепи: проблемы кибербезопасности, Таирова, Н.Р. URI: <http://dspace.enu.kz/handle/data/17530> (жүгінген күні: 23.03.2024).
6. Цифровой Шелковый путь: Казахстан представил амбициозные планы на форуме ООН <https://dknews.kz/ru/shelkovyy-put/302355-cifrovoy-shelkovyy-put-kazahstan-predstavil> (жүгінген күні: 18.03.2024).
7. «Цифрлы Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасы <https://egov.kz/cms/ru/digital-kazakhstan> (жүгінген күні: 23.03.2024).
8. Карпович О.Г., Карипов Б.Н., Ногмова А.Ш. Развитие цифровой экономики Казахстана. *Проблемы постсоветского пространства*. 2020;7(4):485-494. <https://doi.org/10.24975/2313-8920-2020-7-4-485-494>

ӘОЖ 327.7

«ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАРДЫҢ ӘЛЕМ ТҰРАҚТЫЛЫҒЫНА ТИГІЗЕТІН ӘСЕРІ»

Жанұзақ Алтынай Қайратқызы

Халықаралық қатынастар жаһандық тұрақтылыққа терең әсер етеді. Елдер арасындағы өзара іс-қимыл, олардың саясаты, одақтары, қақтығыстары мен келіссөздері тұрақтылыққа ықпал етуі немесе оған қауіп төндіретін шиеленісті тудыруы мүмкін. Сауда келісімдері, қауіпсіздік одақтары, дипломатиялық күш жігер және халықаралық конвенциялар сияқты факторлар әлемнің тұрақтылығын қалыптастыруда шешуші рөл атқарады. Аумақтық даулар, ядродық қарудың таралуы, терроризм және экономикалық теңсіздік сияқты мәселелер көбәнесе халықаралық қатынастардың орталығында болады және жаһандық тұрақтылыққа айтарлықтар әсер етуі мүмкін. Бұл динамиканы түсіну бейбітшілікті сақтау және ұлттар арасындағы ынтымақтастықты ілгерілету үшін өте маңызды. Халықаралық қатынас – алпауыт мемлекеттердің қарым қатынасы. Халықаралық қатынастар – бұл мемлекеттер арасындағы және мемлекеттердің жүйесі арасындағы саяси, экономикалық, идеологиялық, құқықтық, дипломатиялық байланысты келісім шарт құрады. Бұл ұлттардың арасында туындаған мәселелерді шешетін қарым-қатынас. Халықаралық кеңістікте ұлттық мүдде мемлекет әрекеттерінің негізі болып табылады.

Ал, ұлттық мүдде бұл қауіпсіздік (ішкі және сыртқы қауіпсіздік), егемендік, тәуелсіздік болып табылады. Әлемдік аренада өз мүдде деңгейін көтере білу, әрі оны барынша қорғай отырып, державалардың қатарына іліну, ішкі және сыртқы тұрақтылықты талап етеді. Осы орайда, халықаралық қатынастардың рөлі аса маңызды. Әлемдегі тұрақтылықты анықтауда халықаралық қатынастар басты рөл атқарады. Елдер арасындағы өзара әрекеттестік, олардың саясаты, экономикалық байланыстары, одақтар мен қақтығыстар – осының барлығы әлемдік тәртіптің жалпы көрінісін құрайды. Осы орайды, халықаралық қоғамдастықтың тұрақтылығына қандай факторлар мен механизмдер көбірек әсер ететінін қарастыруға болады.

Тұрақтылыққа әсер ететін маңызды факторлардың бірі – елдер арасындағы дипломатиялық қарым-қатынастар. Дипломатия жанжалдарды бейбіт жолмен шешуге, диалогты қолдауға және серіктестік орнатуға мүмкіндік береді. Мысал ретінде АҚШ пен Ресей арасындағы дипломатиялық қарым-қатынастардың ұзақ уақыт болуы, ол шиеленістерге қарамастан, тікелей қақтығыстар мен қақтығыстарды болдырмауға мүмкіндік береді. Экономикалық қарым-қатынастар да маңызды аспект болып табылады. Сауда және инвестиция елдер арасындағы өзара тәуелділікті нығайтуға көмектеседі, бұл әскери қақтығыстар ықтималдығының төмендеуіне әкеледі. Мысалы, Еуропалық Одақ елдер арасындағы байланысты нығайтуға және континентте соғыстардың алдын алуға бағытталған экономикалық жоба ретінде құрылды. Халықаралық қатынастар аясында халықаралық ұйымдар маңызды рөл атқарады. БҰҰ, НАТО және басқа да халықаралық құрылымдар мінез-құлық стандарттарын белгілейді, қақтығыстарды реттейді және халықаралық ынтымақтастықты дамытады. Олардың күш-жігерінің арқасында көптеген ықтимал қақтығыстар болдырылмады және одан әрі даму үшін негіз жасалды.

Алайда, оң аспектілеріне қарамастан, халықаралық қатынастар тұрақсыздыққа ықпал етуі мүмкін. Қақтығыстар, лаңкестік, жаппай қырып-жоятын қарудың таралуы – осының барлығы әлемдік тұрақтылыққа қауіп төндіреді және халықаралық қоғамдастықтың бірлескен күш-жігерін біріктіруді талап етеді. Осылайша, халықаралық қатынастар әлемде тұрақтылықты құруда шешуші рөл атқарады. Дипломатия, экономикалық байланыстар, халықаралық ұйымдар – осы элементтердің барлығы қақтығыстардың алдын алу және халықаралық қауіпсіздікті нығайту үшін бірлесіп жұмыс істейді. Қазіргі халықаралық қатынастардың динамикасы, жаһандық дағдарыс, әлемдік тәртіптің бірполярлы моделінің күйреуі, жаңа орталықтардың қалыптасуы күштер уақтылы бағалау қажеттілігін ынталандырады, бара бар, нақты, ғылыми негізделген болжамдарды әзірлеудің халықаралық процесі. Бұндай жағдай тарихи көз қарастарды талап етеді.

Халықаралық саясат, интеллектуалдық және идеологиялық қақтығыстар, ғылыми даулар, саяси араласу және біржақтылық және т.б. көбінесе түйеқұс жарыстарының аренасына айналады [1]. Қазіргі тарихнама «қауіпсіздік дилеммасы» түсінігін, оның орнын қарастыру болып табылады. Ежелгі саяси философияның бастауынан бері халықаралық қатынастар саласында шектен шығулар бар. Жеке және топтық мінез-құлықты «секьюритизациялау», ол орталық элемент - логикалық асыра сілтеу қауіпі әкеледі. Сондықтан, мемлекеттердің саяси тұрақтылығы тұрақты даму кепілі болып табылады.

Тұрақты даму мақсаттары (ТДМ) - бұл кедейлік пен кедейлікті жоюға, теңсіздік пен әділетсіздікке қарсы тұруға, жер шарын қорғауға және барлық адамдар үшін бейбітшілік пен гүлденуді қамтамасыз етуге бағытталған әлемде қабылданған мақсаттар. 2030 жылға дейін 17 негізгі бағыттар таңдалды, олардың жүзеге асырылуы елді өмірдің барлық негізгі салаларының тұрақты дамуына және осы әлемдегі әрбір адамға қатысты жаһандық мәселелерді шешуге жетелейді. ТДМ-ын енгізу және оған қол жеткізу процесі БҰҰ өкілдері тарапынан да, Қазақстан Республикасының үкіметі тарапынан үнемі бақыланады. ТДМ-на тиімді жету үшін ведомствоаралық және тұрақты дамудың мақсаттық индикаторлары жөніндегі сарапшылар тобы (ТДМ - ИСТ) БҰҰ-ға мүше әр мемлекет үшін осы көрсеткіштерді мемлекет меншігіне айналдыру мүмкіндігі бар ғаламдық көрсеткіштер жүйесін жасады. Бүгінгі күні Қазақстанның ТДМ-на қол жеткізу мониторинг жүйесі 280 индикаторды қамтиды, оның 205-і ғаламдық, ал 75-і ұлттық индикаторлар [2].

Жалпы өркениетте адамзаттың пайда болуынан бастап, әрқашан дұрыс дипломатиялық қатынасты қажет етті. Ғасырлар бойы тайпалар мен халықтар арасындағы барлық әлемдік қатынастар, келіссөздер арқылы шешілді. Халықаралық қатынастар әрқашан өзекті болды. Мысалы, Жібек жолы өз жолын бастаған кездер. Біздің тарихқа сүйенсек, 2000 жылдан астам уақыт бұрын Хан әулетінің императоры өз елшісі Чжан Цянды батысқа бағыттады, ол Жібек таситын керуендер жүретін жолды бірінші болып салған. Осылайша, кейінірек "Ұлы Жібек жолы" пайда болды. Шығыс пен Батыс елдерінің арасындағы қарым қатынастың пайда болу кезеңдерінің бірі [3].

Бұл керуен әлемде екі бір-біріне қарама-қарсы өркениет арасындағы тұрақтылықты қалыптастырып, алдағы дипломатиялық, экономикалық, саяси мәселелердің туындауына не шешілуіне, қарым қатынас алмасуына ықпалын тигізген болатын. Шығыс елдері халықаралық қатынастардың бай тарихына ие, бұл олардың тұрақтылығына айтарлықтай әсер етті. Бұл контексттегі негізгі элементтердің бірі Шығыс пен Батыс арасындағы тауар, мәдениет және идеялар алмасуда маңызды рөл атқарған Жібек жолы болды.

Жібек жолы көптеген шығыс елдерінің экономикалық және мәдени дамуына ықпал етті, мысалы, Қытай, Үндістан, Персия және т.б. Ол білімнің, технологияның және діндердің таралуына ықпал етті, бұл осы елдердің әлеуметтік және саяси құрылымдарының дамуына әсерін тигізді [4]. Сонымен қатар, халықаралық қатынастар шығыс елдерінің тұрақтылығына қиындықтар туғызды. Отаршылдық билік, империализм және ресурстарды пайдаланудың заманауи түрлері осы аймақтарға кері әсер етудің мысалы бола алады. Сыртқы күштердің араласуы, қақтығыстардың таралуы және лаңкестік қауіптер де бұл елдердің тұрақтылығына елеулі әсер етеді.

Қазіргі халықаралық қатынастар, соның ішінде дипломатиялық күш-жігер, сауда қарым-қатынастары және мәдени алмасу шығыс елдерінің тұрақтылығына әсер етуді жалғастыруда. Ынтымақтастықты нығайту, жанжалдарды шешу және экономикалық даму бойынша қадамдар жасау аймақтағы тұрақтылықты одан әрі күшейте алады. Екі өркениеттің – Шығыс пен Батыстың халықаралық қатынастар тарихында ынтымақтастықты да, қақтығыстарды да көруге болады. Жібек жолы арқылы идеялар, технология және мәдениет алмасу екі өркениеттің де дамуына ықпал етті [5].

Алайда интервенция, отаршылдық және экономикалық қанаудың заманауи түрлері де шиеленіс пен қақтығыстарға әкелді. Бүгінгі таңда Шығыс пен Батыс елдері арасындағы диалог пен ынтымақтастықты нығайтуға ұмтылу маңызды. Екі өркениеттің де тұрақтылығы мен өркендеуі ымыраға келу және мәселелерді бірлескен күш-жігер арқылы шеше білуге тікелей байланысты. Мәдени айырмашылықтарды түсіну және құрметтеу, адам құқықтарын қорғау және ресурстарды әділ бөлу халықаралық қатынастардағы бейбітшілік пен тұрақтылыққа ықпал ететін негізгі қағидалар болып табылады.

Әдебиеттер тізімі

1 <https://kk.wikipedia.org/wiki>

2 [Динамика населения и устойчивое развитие — Раздел I. Социальные и экономические аспекты — Повестка дня на XXI век — Конвенции и соглашения \(un.org\)](#)

3. [Ұлы жібек жолы Д. Райан](#) SBN: 978-5-389-03-03036-7

4. <https://egov.kz/cms/kk/zur>

5. <https://www.keu.kz/attachments/articl>

УДК 327.8

ДИПЛОМАТИЯ В ЭПОХУ ЦИФРОВОЙ РЕВОЛЮЦИИ: ПЕРСПЕКТИВЫ И ПРЕПЯТСТВИЯ

Кайрбай Арафат Булатулы

Arafat.Kairbay@yandex.kz

магистрант факультета международных отношений,

ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан

Научный руководитель – С.К. Алиева

В современном мире цифровая дипломатия оказывает значительное влияние на различные аспекты общественной деятельности. Этот процесс, включающий использование разнообразных цифровых технологий, таких как интернет, мобильные приложения и социальные сети, проникает в различные сферы жизни, изменяя способы взаимодействия и обмена информацией [1]. Воздействие цифровых технологий на международные отношения становится все более значимым, приводя к изменениям в стратегиях дипломатической деятельности. Государства вынуждены адаптироваться к условиям сложной и конкурентной цифровой арены, где основные принципы коммуникации и взаимодействия подвергаются значительным изменениям [2].

Цифровая дипломатия представляет собой стратегическое использование информационно-коммуникационных технологий с целью достижения внешнеполитических целей и управления образом страны на международной арене. В контексте «цифровой дипломатии» часто употребляются термины, такие как «электронная дипломатия», «веб-дипломатия», «кибердипломатия», «дипломатия социальных сетей» и «Web 2.0 дипломатия» [1].

В современном информационном пространстве цифровая дипломатия приобретает все большее значение за счет активного использования разнообразных медиаплатформ в интернете. Этот подход открывает новые перспективы для оказания влияния на общественное мнение и формирования международной повестки дня. Участие как государственных, так и неправительственных организаций в цифровой дипломатии подчеркивает ее разнообразие и широкий спектр приложений в современном мире.

В современном контексте цифровая дипломатия сталкивается с различными вызовами и препятствиями, несмотря на ее перспективы. Каждое государство активно работает над созданием развитой цифровой инфраструктуры и площадок для взаимодействия с пользовательской базой. Вместе с тем, в условиях разнообразия акторов в цифровой сфере также